

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 163/16

KLAGER: Tanja Kalchenko, lege og leder av Helsepersonell for plantebasert kosthold (HePla)
ADRESSE: Oslo
PUBLIKASJON: NTB
PUBLISERINGSDATO: 13.06.2016
STOFFOMRÅDE: Helsestoff/forskning
SJANGER: Nyhetsartikkel
SØKERSTIKKORD: Ukritisk videreformidling av PR-stoff, kildebruk og kontroll av opplysninger
REGISTRERT: 19.06.2016
BEHANDLET I PFU: 23.08.2016
BEHANDLINGSTID: 64 dager
KLAGEGRUPPE: Fagperson/organisasjon
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER: Parallellsak 112abc/16 mot Forskning.no som skal behandles samtidig.

SAMMENDRAG:

NTB publiserte en artikkel **mandag 13. juni 2016** med tittelen «**Professor: – Rødt kjøtt og melk er sunt**». Artikkelen i sin helhet:

«Oslo (NTB): Det er ingen grunn til å hoppe på trenden med å kutte ut rødt kjøtt og melk, mener ernæringsprofessor.

Blant unge mennesker og spesielt unge jenter er det trendy å unngå visse typer mat, for eksempel fordi de synes det er etisk uforsvarlig å spise kjøtt, men et kosthold uten kjøtt og melk kan være mer skadelig enn sunt og føre til mangel på viktige næringsstoffer. skriver Forskning.no. – Det kan skade helsen din, ifølge professor i ernæringsfysiologi Anna Haug ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås.

Varige skader

Hun påpeker at dette er spesielt ille for fostre og barn, som kan få uopprettelige utviklingsskader på grunn av mors kosthold når hun er gravid og ammer. – Mennesket er altetende. Vi er tilpasset og har behov for et variert kosthold med

kjøtt, melk, fisk, grønnsaker, frukt og bær. Myndighetenes kostholdsråd har alltid vært tuftet på at maten vi spiser, skal dekke behovet for næringsstoffer. Nå har Nasjonalt råd for ernæring kommet med en uttalelse om at vi kan ha et godt kosthold som vegetarianere, under forutsetning av at man tar tilskudd fordi kostholdet ikke lenger dekker næringsbehovet vårt. Det er ikke greit, mener Haug.

Lavere IQ

- Jeg mener det ikke er greit å anbefale et kosthold hvor det er nødvendig å ta tilskudd for å unngå å få mangeltilstander, sier Haug - Når vi bare spiser vegetabilsk kost er det nødvendig med daglig tilskudd av blant annet jod og B12-vitamin. De som ikke spiser fisk, trenger også tilskudd av omega-3 og D-vitamin, sier hun. Hun mener det er for lite oppmerksomhet rundt konsekvensene av å ikke drikke melk. Melk er vår viktigste kilde til jod og er viktig for utvikling av hjernen hos foster og barn. I områder med jodmangel har barn lavere IQ enn der hvor gravide får i seg nok jod gjennom kostholdet. (©NTB)»

KLAGEN:

Klager er Tetyana Kalchenko, lege og leder av Helsepersonell for plantebasert kosthold (HePla). Kalchenko har også klaget inn artikkelen det siteres fra som var publisert på Forskning.no (sak 112c/16). Det opplyses at NTB-artikkelen har blitt publisert av mange medier, men er laget av NTB.

Klager mener NTBs artikkel både er et brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 2.7, ukritisk videreformidling av PR-stoff, og Vær Varsom-plakatens punkt 3.2, som gjelder kildebruk og kontroll av opplysninger.

Klager skriver at NTB har kopiert PR-stoff fra NMBU opprinnelig publisert på Forskning.no (se artikkel fra Forskning.no). Klager hevder at Forskning.no får betalt for å ha artikkelen på sine nettsider.

Det vises til VVP punkt 2.7: «Journalistisk omtale av produkter, tjenester, merkenavn og kommersielle interesser, også mediets egne, skal være journalistisk motivert og ikke fremstå som reklame. Oppretthold et klart skille mellom markedsaktiviteter og redaksjonelt arbeid. Gi aldri tilsagn om journalistiske motytelser for reklame. Unngå ukritisk videreformidling av PR-stoff.»

Videre viser klager til VVP punkt 3.2: «Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at opplysninger som gis er korrekte. Det er god presseskikk å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder.»

Det reageres derfor på at én kilde, i det klager mener er en PR-artikkel, ukritisk får slippe til uimotsagt og kommunisere ut et slikt alvorlig helsebudskap og skremme befolkningen.

Klager mener artikkelen inneholder kontroversielle påstander om kjøtt og vegetarisk kosthold, i strid med Helsedirektoratet. Klager mener NTB burde innhentet andre kilder, og at NTB skulle sjekket om informasjonen var korrekt.

Videre mener klager at artikkelens kilde ikke har relevant/tilstrekkelig bakgrunn til å uttale seg slik hun gjør. Det vises til at kilden er professor ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, og klager skriver: «Utelater NTB bevisst å opplyse hva hun/instituttet driver med? Er ikke dette villedende? Utelates dette bevisst?» Klager lurar også på hvorfor man velger å omtale kilden som «ernæringsprofessor» og ikke «husdyrfag-professor» eller «husdyrfôr-professor».

TILSVARSRUNDEN:

NTB avviser klagen og mener det er urimelig å påstå at NTB har brutt god presseskikk.

Som svar på påstander om brudd på VVP punkt 2.7, skriver NTB: «Det er riktig at saken er skrevet og publisert av NMBU, blant annet gjennom forskning.no. Vi har lenket til forskning.no, der vi oppdaget saken. Vi bestrider at dette er pr-materiell som rammes av denne bestemmelsen. Kilden i saken er professor ved universitetet og vi mener hennes uttalelser om kosthold er svært relevante å gjengi. Anna Haug er ansatt ved en forskningsinstitusjon og vi mener det strider med en rimelig oppfatning av "kommersielle interesser" å hevde at hun driver markedsføring for husdyr og husdyrprodukter.»

Som svar på påstander om brudd på VVP punkt 3.2, mener NTB at artikkelen inneholder en relevant kilde, og at kildens uttalelser er et innlegg i en pågående debatt om kosthold i Norge. NTB mener det ikke finnes ett svar på hvorvidt rødt kjøtt er sunt eller skadelig, og at det kommer godt frem at dette er kildens syn på saken. NTB mener denne forskerens syn er med på å skape debatt om et viktig tema som berører de aller fleste. «Vårt mål med denne saken var ikke å tegne et fullstendig bilde av alle synspunkter, forskning og fakta rundt kjøtt og melk.», skriver NTB, som vanskelig kan se at helsemyndighetenes råd kan være til hinder for at andre fagfolk kan ha andre meninger.

Klageren anfører at også forskningsinstitusjoner og deres ansatte kan ha kommersielle interesser, drive med PR/samfunnskontakt og markedsføre seg. Klager peker på hva Forskning.no svarte i klagen på den opprinnelige artikkelen publisert på Forskning.no (112c/16). Forskning.no: «*Det kan handle om å framstille institusjonen i et godt lys for publikum, myndigheter og finansieringskilder.*»

Klager opplyser at det er mange norske forskningsinstitusjoner som betaler penger for å eie/finansiere forskning.no. Deriblant NMBU. Videre at NMBUs kommunikasjonsavdeling teller hele 15 ansatte og at en del prosjekter ved NMBU finansieres ved hjelp av kjøttbransjen – noe som betyr stillinger for NMBU osv. Klager mener dette kan påvirke det som skrives. Det hevdes at den opprinnelige artikkelen er PR-stoff, og at NTB ukritisk har formidlet dette, jf. VVP punkt 2.7.

Videre mener klager at hele NTBs artikkel er ukritisk, jf. VVP punkt 3.2. Slik klager ser det, kan det ikke være slik at «en hvilken som helst professor, i hvilket som helst fag, fra hvilket som helst universitet/fakultet/institutt som bør slippe til for å kommunisere ut et alvorlig helsebudskap, og skremme unge jenter, helt uten grunn, med alvorlige sykdommer som bl.a. fosterskader og lav IQ hos barn hvis de slutter å drikke melk og spise kjøtt». Klager mener også at budskapet som kommuniseres ikke er sant.

Klager viser til hvor kildens fagbakgrunn og peker videre på ulike bindinger, og skriver: «En som [...] har økonomiske bindinger til kjøtt- og meieribransjene [...] En som [...] jobber ved institutt der kjøtt- og meieribransjen er noen av finansieringskildene» etc.

Klager spør: «[E]r denne type professor/institusjon en god kilde til å komme med et så ensidig, unyansert, men sterk helsebudskap som «dette er spesielt ille for fostre og barn, som kan få uopprettelige utviklingsskader på grunn av mors kosthold når hun er gravid og ammer? [...] Personlige meninger til en professor i husdyrvitenskap er ingen autoritet til å bestride hva WHO, WCRF, Harvard o.l. har konkludert med på bakgrunn av solid litteraturgjennomgang. Hvem som helst kan heldigvis mene og si hva man vil, men journalistens oppgave er å velge en relevant kilde.»

Til slutt skriver klager: «Jeg personlig oppfatter saken som ren skremselspropaganda, helsefiendtlig og ensidig, fra en forsker/universitet som vil være lojale til kjøtt- og meieribransjen, og jeg tror at dette kan ha med økonomiske bindinger å gjøre. Budskapet er feil, ensidig, skremmende og forvirrende, og ikke opplysende.»

NTB avstår fra ytterligere kommentarer, men legger til: «[V]i merker oss at klager oppfatter en uttalelse om helsegevinsten ved proteiner i rødt kjøtt som "skremselspropaganda".»